

SEPPO SALMINEN & LEENA HIRVONEN

KIRURGINA ÄÄRILOISSA

Atena

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Kirjoitustyötä on tukenut Otavan kirjasaatio.
Lämmin kiitos tuestanne.

© Seppo Salminen, Leena Hirvonen ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonloughinta kielletty.

ISBN 978-951-1-53192-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

”A mind is like a parachute. It doesn’t work if it isn’t open.”

– Frank Zappa

SISÄLLYS

Johdanto	9
Eettinen ryhti	15
OSA 1 LÄHI-ITÄ	17
1 Kohti Peshawaria	19
2 Jännitteet tuntuvat	33
3 Vanhan kaupungin kadut	41
4 Delegaatiota tapaamassa	44
5 Tamponaatio	50
6 Doctor Baba	60
7 Kuollut käsi	64
8 Sikaria ja gin tonicit	68
9 Inspector Akbarin opit	76
10 Kenraalin kutsu	82
11 Harvinainen poolo-ottelu	85
12 Verilöyly	91
13 Abdullahin basaarissa	97
14 Liian pienet nahkaliivit	105
15 Viinakaupassa	110
16 Erimielisyyksiä sedän kanssa	115
17 Pommi peräsuolella	118
18 Šarian rampauttamat	122
19 Muurahaisia makuuhuoneessa	126
20 Quettan kirurgit ja näppärä Shamsi	137
21 Palaneet naiset	140
22 Avulias mullah	143
23 Perhosten silpomat lapset	149
24 Suurlähettiläs vierailulla	157
25 Maanjäristys	163
26 Toivoa toivottomille	168

OSA 2 AFRIKKA	177
27 Ambomaan kutsu	179
28 Juha ja saksalaiset autot	182
29 Tehtävä Oshakatissa	187
30 Onko minusta asiantuntijaksi?	193
31 Julian kuolema	196
32 Eikö mitään ole tehtävissä?	201
33 Kaksi vuotta Kigalista	206
34 Paluu Ruandaan	211
35 Sri Lanka helpottaa	220
36 Kaksi kättä ja Black & Decker	222
37 Toiset todellisuudet	228
38 Jean-Pierren kiitokset	234
39 Tappelevat elefantit	237
40 Isku sairaalaan	240
41 Reissulla Etelä-Afrikkaan	244
OSA 3 ETELÄ-AMERIKA	247
42 Pohjoisen kautta Pirunsaarelle	249
43 Kohti Karibianmerta	256
44 Kirjavuuden viehäytys	260
45 Bruno ja kalajutut	263
46 Mellakka sulkee sairaalan	266
47 Nirvelli, veden lapsi	276
48 Kapteenin kivellä	279
49 Hmong-kansa	284
50 Kultakuume	287
51 Lähtemään minä jään	290
LOPUKSI Näissä joukoissa seison	293

Johdanto

MAAT JA MANTEREET voivat poiketa toisistaan, kulttuurit ja tavat erota, mutta eri puolilla maailmaa ihmisiä yhdistävät samat toiveet. He haluavat tulla nähdyiksi, kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Tämän on oppinut sotien, konfliktien ja äärimmäisten olosuhteiden keskellä työskennellyt suomalainen ortopedi-kirurgi Seppo Salminen.

Salminen on niitä harvoja ihmisiä, jotka ovat kokeneet konkreettisesti, mitä tapahtuu uutisten tuolla puolen, avustusjärjestöjen sotasairaaloiissa tai kaoottisissa poikkeusoloissa, joihin televisiokamerat eivät pääse tai joista reportterit eivät raportoi. Hän tietää, millaista on kohdata kuolemaa Lähi-idässä tai työskennellä kansanmurhan keskellä Afrikassa.

Tämä on kirja kansainvälisen suomalaiskirurgin työstä ja elämästä kolmella toisistaan poikkeavalla alueella: Lähi-idässä, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. Tämä on tarina ihmisyydestä ja siitä, mikä yhdistää olosuhteista riippumatta niin lappilaislähtöistä kirurgia kuin kanda-harilaista basaarikauppiasta, ja miten ihmisten kohtaamiset äärimmäisissä tilanteissa voivat olla niitä kaikkein merkityksellisimpiä.

Seppo Salminen on tehnyt työuransa eurooppalaisten sairaaloiden lisäksi erityistä kylmäpäisyyttä vaativissa kriisitilanteissa ja kenttäsairaaloiissa konfliktien keskellä. Hän on pyrkinyt pelastamaan ihmishenkiä samalla opetellen uutta, improvisoiden operaatioita ja tutustuen vaati-viin vammoihin ja yllätyksellisiin tapauksiin. Hän on kyennyt päätök-sentekoon äärimmäisessä paineessa, käsittelemään näkemänsä tragediat ja säilyttämään silti uteliasuutensa ja toivonsa. Kokenut kirurgi on oppinut ääriolosuhteissa myös kestäämään epäonnistumisia ja kuolemaa

sekä luopumaan jopa arvoistaan suuremman yhteisen hyvän edessä, vaikka helppoja tilanteet eivät ole olleet. Pohdinnat eutanasiasta, kuniasta tai kärsimyksestä ovat herättäneet suomalaiskirurgin miettimään, mikä on lopulta oikein. Ketkä päättävät hädän hetkellä, kuka saa elää tai kuka joutuu kuolemaan?

Tässä kirjassa Seppo Salminen kertoo kokemuksistaan kirurgina kolmella mantereella, kolmella eri vuosikymmenellä ja kymmenissä eri tilanteissa. Kirjassa on lisäksi muistoja vapaa-ajanvietosta kriisialueilla ja vastoin ennakkoluuloja syntyneistä ystävyysuhteista. Mukana on henkilökohtaisia muistoja ja materiaalia Pakistanista, Afganistanista, Ranskan Guayanasta, Namibiasta ja Ruandasta 1980–2000-luvuilta.

Seppo Salminen ei ole työssään tyytynyt vain anatomian ja fysiologian hallitsemiseen, vaan hän on halunnut oppia ihmisestä laajalti. Hän on halunnut ymmärtää elämän perimmäisiä kysymyksiä, lähtökohtien vaikutuksia toimintaamme, kulttuurien heijastusta arvoihimme ja ympäröivien yhteiskuntien vaikutusta. Hän on halunnut ymmärtää niin elämää kuin kuolemaa. Häntä ovat työssään puhutelleet suuret kysymykset: Miten suhtaudumme toisiimme tai elämään viimeisellä hetkellä? Yhdistääkö ihmisiä jokin sama ajatus, tunne tai periaate niin aavikolla, viidakossa, jäätiköllä, maaseuduilla kuin kaupungeissa? Olemmeko ihomme alla sittenkin toistemme kaltaisia?

Kentällä kirurgin on oltava varma tietotaidostaan ja pystyttävä tulkitsemaan sanatonta viestintää oppiakseen herkästi vaistoamaan potilaan, lähipiirin ja oman henkilöstön mentaalista ilmapiiriä. Erilaisien traditioiden ja kulttuurien vaikutus vaihtelee suuresti ja vaikuttaa myös omiin arvoihimme, käyttäytymismalleihimme ja siihen, miten suhtautumme ihmisiin toisiimme. On ymmärrettävä ja hyväksyttävä, miten eri tavoin ihmiset suhtautuvat elämään ja etenkin kuolemaan.

”Emme mene vieraaseen kulttuuriin muuttaaksemme sitä, vaan oppiaksemme itse uutta”, Salminen korostaa. ”Kirurgin skalpellin alla olemme kaikki samanlaisia, eikä ihonvärillä, uskonnolla, sukupuolella, poliittisilla mielipiteillä tai yhteiskunnallisella asemalla ole mitään merkitystä.”

Kuolema ja elämä kiertyvät kenttäkirurgin työssä samalle hoitopöydälle. On ylläpidettävä elämää ja taattava sen jatkuminen, mutta samalla hyväksyttävä se, että vammoista jää lähes aina traumoja ja läheskään kaikki eivät selviä hengissä.

Rujoimmillaan Seppo Salminen on kohdannut kuolemaa Ruandan kansanmurhan keskellä Afrikassa. Se oli hänen elämänsä kasvattavin kokemus, ja tuon vaiheen maailma on hänen mukaansa myös aktiivisesti halunnut unohtaa. Elämänvimmaa ja taistelua paremmasta hän on puolestaan todistanut Ranskan Guayanassa, laittomuuksien, mielenosoitusten ja väkivaltaisuuksien polttopisteessä. Lähi-idässä hän seurasi vammautuneiden afgaanisissien pitkää toipumista takaisin taistelukentälle.

Seppo Salminen on lähtenyt töihin maailmalle ja pois tutuista kuvioista aina, kun siihen on tarjoutunut mahdollisuus. Helppoutta Salminen ei ole tavoitellut koskaan. Hän on lähtenyt maailmalle silloinkin, kun oma elämäntilanne ei olisi välttämättä ollut sopiva pienten lasten isänä tai vasta vakituisen työn saaneena kirurgina.

Kun tarjolla ei ole ollut tehtäviä kriisialueilla, Seppo Salminen on vienyt suomalaista terveydenhuolto-osaamista ja kirurgista sekä lääketieteellistä neuvokkuutta maailmalle, kuten Namibiaan. Samalla hän on hakeutunut operatiiviseen työhön oppiakseen jälleen lisää.

Kansainvälisessä Punaisessa Ristissä suomalaiskirurgia on arvostettu erityisesti hänen poikkeuksellisen paineensietokykynsä vuoksi. Hän on kyennyt tilanteessa kuin tilanteessa analyyttiseen ajatteluun, viiltoihin vakaalla kädellä ja keskittymään tehtäviinsä silloinkin, kun ympärillä ovat kylväneet tuhoa luodit, miinat tai machetet. Hän on oppinut säätelemään tunteitaan ja laittamaan ne taka-alalle, kun käsillä olevat tilanteet ovat niin vaatineet.

Lähtisikö Salminen tänä päivänä esimerkiksi Gazaan tai Ukrainaan, jos hän olisi nuorempi ja mahdollisuus avautuisi? Ehdottomasti, hän vastaa. Ehdottomasti.

Suomalaiskirurgia on ajanut maailmalle vahva vapauden kutsu ja sammumaton uteliaisuus nähdä sinne, minne muut eivät näe. Keskellä viidakkoa, erämaata tai autiota hiekkarantaa hän sanoo olleensa omim-

millaan: itsenäisenä ja olennaisten äärellä, ilman rajoittavaa byrokraatiaa, normeja, tehokkuuden vaatimuksia tai kliinistä oppikirjavarovaisuutta.

Vain harvat näkevät ääriolosuhteiden arkea. Vain harvat kohtaavat silmittömän väkivallan tai tappavien tautien uhreja silmästä silmään. Vain harvat pääsevät todistamaan, millaisia seurauksilla on päätöksillä, joita tehdään etäällä tapahtumapaikoista, harmaissa kabineteissa ja maisemakonttoreissa. Vain harvat näkevät ääriolosuhteiden toivotomuuden samalla tavalla kuin kansainväliset vapaaehtoiset auttajat, sellaiset kuin Seppo Salminen.

Siksi hänen tarinansa on tässä maailmanajassa tärkeää kertoa.

Kaikkein kirkkaimmin kenttäkirurgin mieleen on jäänyt kesä 1994. Tuolloin Salminen työskenteli Kigalissa, Ruandassa, pommitettuun tyttökouluun kyhätyssä kenttäsairaalassa, ja hetken aikaa hän oli ainoa kirurgi yli miljoona uhria vaatineen kansanmurhan polttopisteessä. Salminen on kertonut kokemuksistaan vuonna 2024 ilmestyneessä kirjassa *Kirurgina Ruandassa*. Nyt hän palaa Afrikkaan kansanmurhan jälkeen, oppii ei-tieteellisiä metodeja, on lähellä menettää läheisensä ja kohtaa Ruandassa pelastamansa orpopojan.

Pakistanin luoteisosissa Afganistanin rajaseudulla Peshawarissa Salminen työskenteli Afganistanin sodan aikaan ja sen jälkimainingeissa vuosina 1988, 1989 ja 1991, sekä etelämpänä rajaseudulla lähellä Irania Quettassa vuonna 1995. Lähi-idässä hän hoiti taisteluissa haavoittuneita afgaanisisejä, mujahedineja sekä vaarallisissa olosuhteissa loukkaantuneita naisia ja lapsia muun muassa luotettujen miesten ja uskonnollisten johtajien vaatimusten keskellä.

Taistelijoiden lisäksi Salminen on operoinut tiukan šaria-lain rampauttamia, kädettömiä ja jalattomia, toiminnastaan paikallisten lakien mukaan tuomittuja ihmisiä – arvostelematta silti heidän lakejaan tai tekojaan. Hän on yrittänyt auttaa vesikauhuun menehtyviä lapsia Afrikassa – arvostelematta paikallisten tutkimusmetodeja. Maailmalla suomalaiskirurgi on oppinut tärkeän taidon: moni asia voi olla totta yhtä aikaa, eikä oma totuus ole välttämättä ainoa oikea.

Ranskan Guayanassa 1990-luvun lopulla Salmisen eteen tulivat Amazonasin viidakon vaarat, eksoottiset taudit, trooppiset eläimet, käärmeet, kreoliväestössä kytevä vihamielisyys ja viidakkoon asettautuneiden rikollisten sekalainen joukko – maailmat maailman sisällä. Sairaalassa oli hoidettavina pääkaupunki Cayennen monitaustaisia asukkaita ja toisinaan viidakossa loukkaantuneita alkuperäiskansoja tai huumerikollisia. Guayanän värikäs historia ranskalaisten rikollisten rangaistussiirtolana leimasi yhteiskuntaa yhä, vaikka toiminta vankiloissa mantereen puolella ja pahamaineisella Pirunsaarella oli jo aikoja sitten päättynyt. Tästä olivat osoituksena esimerkiksi Guayanän poikkeuksellisen korkeat murhatilastot. Arki sekasortoisessa yhteiskunnassa kuitenkin viehätti suomalaiskirurgia. Toisinaan hän kulki töihin mellakoiden läpi, toisinaan mielenosoittajat sulkiivat sairaalan kokonaan. Päivän päätteeksi hän istui onnellisena rantahiekalle ja nautti valkoisen romminsa ajatellen, ettei olisi missään muualla mieluummin.

Kirjan tapahtumat ovat todellisia. Ne pohjautuvat Salmisen kanssa käytyihin keskusteluihin, hänen säilyttämiinsä dokumentteihin, hänen muistoihinsa, kirjoituksiinsa ja valokuviinsa. Tapahtumat on kerrottu, kuten Salminen on ne kokenut ja muistaa. Kirjan luvut on kirjoitettu yhdessä ja kudottu yhtenäiseksi, draamalliseksi kokonaisuudeksi kaunokirjallisia tehokeinoja käyttäen. Koska tapahtumista on kulunut vuosikymmeniä eikä päiväkirjamerkintöjä kaikilta ajoilta ole, esimerkiksi miljöön kuvaukset voivat perustua myös muihin lähteisiin, kuten kirjallisuuteen ja uutislähettyksiin.

Tämän kirjan tekemisessä Seppo Salmisella oli tärkeä tavoite: että hänen kokemuksensa muistuttaisivat elämän arvosta ja ihmisyydestä ei unohtuisi poliittisten puheiden alle. Ja että me muistaisimme, miten suuri merkitys vapaaehtoisilla työntekijöillä ja kansainvälisillä avustajajärjestöillä on tänäkin päivänä joka puolella maailmaa.

Oulussa keväällä 2026,
Leena Hirvonen,
ystävä ja kanssakirjoittaja

Eettinen ryhti

IHMISEN MORAALINEN VELVOLLISUUS on auttaa hädässä olevaa toista ihmistä.

Se on meidän kaikkien velvollisuutemme.

Vaatimus ei rajoitu vain avun ammattilaisiin, kuten sairaankuljettajiin, ensihoitajiin tai lääkäreihin. Miettimättä juridiikkaa jokaisen ihmisen moraalinen velvollisuus on ojentaa auttava kätensä hädänalaiselle, pyyteettömästi ilman palkitsemisen vaadetta.

Sairauskohtauksen saanutta tai onnettomuudessa loukkaantunutta ihmistä jokainen meistä voi auttaa jollakin tavalla. Ei ole oikeutettua vetäytyä vastuusta sanomalla olevansa kykenemätön auttamaan ilman ensiapukoulutusta. Jokainen voi auttaa jo pelkästään olemalla läsnä niin, ettei avun tarpeessa oleva lähimmäinen tunne joutuneensa hylätyksi.

Meillä lääkäreillä, erikoisalasta riippumatta, on riittävä tieto ja taito kohdata tällainen tilanne. Ja erityisesti lääkärin moraalinen velvollisuus ja eettiset periaatteet vaativat toimimista potilaan hyväksi millaisessa tahansa tilanteessa.

Tästä ei voi tinkiä. Tämä ei ole neuvottelukysymys.

Kansainvälinen Punainen Risti tunnetaan luonnonkatastrofien ja aseellisten konfliktien avustushjelmistaan. Asianmukaisen koulutuksen saaneet auttajat työskentelevät usein vaikeissa ja vaarallisissa oloissa. He ovat ammattilaisia. Mutta he eivät ole tunteettomia.

Ruandan kansanmurhan ja sisällissodan olosuhteet ylittivät mielikuvituksen rajat sen suhteen, millaiseen pahuuteen ihminen kykenee.

Siellä kuoleman myrskynsilmässä teimme voitavamme tuhansien ihmisten hyväksi.

Jälkeenpäin meitä satutti, kun työtämme arvosteltiin turhaksi näperatelyksi massiivisen katastrofin mittasuhteissa. Yksikään apua saanut ihminen ei tuominnut saamaansa apua turhaksi.

Suurista katastrofeista esitellään julkisuudessa uhrien lukumääriä ja tilastoja. Ne dehumanisoivat ihmisen. Stalinin lausuman mukaan miljoonan ihmisen kuolema ei ole tragedia, vaan pelkkä tilasto. Kenttä-sairaalassa verilöylyn keskellä me emme hoida tilastoa vaan ihmistä. Meidän edessämme on kärsivä ihminen, yksilö.

Tilasto ei tuo esiin yksittäisen ihmisen kärsimystä ja toivoa oman elämänsä puolesta.

Humanitaarista avustustyötä tekevä näkee sen kerta toisensa jälkeen jokaisen kohdalla. Jokainen heistä on ihminen, ei numero. Jokainen heistä toivoo selvytyvänsä. Jokaisella on vain yksi elämä, tässä ja nyt.

Meidän tehtävämme on ojentaa avun oljenkorsi, tukea ja vahvistaa sitä kestäväksi.

Me teemme sen. Me yritämme pelastaa lähimmäisiä, joita emme edes tunne. Se on meidän vastuullamme.

Lyonissa keväällä 2026,
Seppo Salminen

OSA 1

LÄHI-ITÄ

1

Kohti Peshawaria

On syyskuu 1988. Kirurginen tiimimme on lähtenyt liikkeelle Helsingistä kohti Pakistania ja Peshawarin kaupunkia. Määränpäässämme sijaitsee Kansainvälisen Punaisen Ristin komitean, ICRC:n, sotakirurginen kenttäsairaala. Sairaala on perustettu Afganistanissa riehuvan sodan vuoksi, ja jännitteiden edelleen jatkuessa meitä tarvitaan. Paikallinen terveydenhuoltojärjestelmä ei kykene hoitamaan kaikkia sodan runtelemia, ja järjestelmä poikkeaa muutoinkin paljon siitä, mihin olemme tottuneet. Me pyrimme osaltamme lievittämään katastrofin seurauksia omilla rajallisilla resursseillamme.

Pakistanissa on niin kiinalaisten kuin arabienkin rakennuttamia sairaaloita, mutta sisällisodan runtelemilla alueilla terveydenhuollon taso ei riitä edes perusasioiden hoitoon.

Konfliktit ovat synnyttäneen Afganistanissa humanitaarisen hädän, johon kansainvälisten avustusjärjestöjen, kuten ICRC:n, on välttämättömyyden vuoksi reagoida. Maan omassa terveydenhuoltojärjestelmässä ei ole riittäviä valmiuksia parsia kasaan miinojen ja pommien kappaleiksi räjäyttämää ihmisiä.

Esimerkiksi armeijan sotilaat ja heidän perheensä saavat hoitoa heille nimetyissä sairaaloissa ja yksiköissä, mutta tavalliset ihmiset eivät saa apua oikein mistään. Vaativan sotakirurgian ja osin myös tavallisten ihmisten hoidon turvaavat kansainväliset avustusjärjestöt.

Me emme jaottele ihmisiä. Me hoidamme ihmiset lähtökohdista riippumatta.

Olen tiimimme kirurgi. Leikkaushoitajana mukana on Margit ja anestesia lääkäri Mauri.

Näillä matkoilla tiimi on kuin perhe, jota ei tosin voi itse valita ja jonka kanssa on kohdattava vaikeimmat tilanteet. Sanattoman yhteistyön on oltava saumatonta. Tuntuu hienolta olla osa suuren globaalin avustusjärjestön jäsenistöä, yhtenä ammattilaisena kansainvälisten avustusdelegaattien joukossa. Vaikka olenkin mielelläni yksin, täällä me olemme yhdessä.

Vaativissa olosuhteissa tiimin, tämän reissuperheeni, merkitys korostuu. Olosuhteet, joiden keskelle olen nyt suuntaamassa, ovat epävarmat. Matkustan sota-alueen kylkeen, Pakistanin puolelle rajaa. Sodan osapuolina ovat Afganistanin kommunistimyrönteisen hallituksen armeija, jota Neuvostoliiton Puna-armeija tukee taisteluissa, ja heitä vastaan taistelevat erilliset sissiryhmittymät, joita kutsutaan nimellä mujahedin.

Lentokoneen tasainen humina unettaa minua. Haluaisin torkkua. Takana on jo nyt varsin pitkä matka. Olen matkustanut ensin kotoa Kuusamosta Helsinkiin, ja nyt matkaamme Helsingistä Geneveen. Genevestä lennämme edelleen Dubaihin ja sieltä kohti Peshawaria. Toivon, että olisimme jo perillä. Seurueemme muu väki höpöttää levottomasti tylsyyttä täyttäen.

Lähtöpäivän aamuna olimme ensin kokoontuneet Suomen Punaisen Ristin päämajaan Helsingin Tehtaankadulla saadaksemme kattavan käsityksen Afganistanin sodan vaiheista ja Pakistanin tilanteesta. Ajattelen myös itse olevani varsin valveutunut. Vaikka odottaisin kansainvälisiä tehtäviä reservissä, en suinkaan lepää laakereillani. Seuraan yhteiskunnallista keskustelua ja kansainvälistä mediaa. Uskon, että seuraisin niitä, vaikka en olisi edes lähdössä mihinkään.

Kertaan mielessäni Afganistanin poliittista tilannetta. Pohdin lukemiani uutisia, oppimiani historian saumakohtia ja Punaisen Ristin toimistossa saamiani taustatietoja. Annan Margitin ja Maurin lörpöttää.

Olen matkalla sairaalaan, joka sijaitsee Pakistanin luoteisosassa lähellä Afganistanin rajaa Hindukuš-vuoriston laitamilla. Sairaalan vierestä johtaa tie Afganistanin pääkaupunkiin Kabuliin, noin tuhat metriä meren pinnasta sijaitsevan Khaibarsolan kautta. Khyber Pass, kuten englanniksi sanotaan, yhdistää Afganistanin ja Pakistanin vaikeakulkuisessa vuoristossa ja on toiminut jo vuosisatoja merkittävänä kulkureittinä. Solan turvallisuudesta en tosin mene takuuseen, sillä se ei ole ollut sitä menneisyydessä eikä ole tänäkään päivänä Afganistanin sodan vuoksi.

Peshawarin kaupungin nimi on puolestaan alun perin sanskriitista ja tarkoittaa kukkien kaupunkia. Nimi tuntuu sodan jälkimainingeissa jotenkin makaaberilta. Historian saatossa kaupunki on toiminut solmukohtana nykyisten Pakistanin ja Afganistanin välillä ja sinne on tunkeutunut useita eri sivilisaatioita, jotka ovat jättäneet jälkensä väestöön, heidän tunteisiinsa ja asenteisiinsa. Nämä ihmiset ovat eläneet sukupolvien ajan keskellä sotaa ja riistoa. Uskonnot ovat muuttuneet ihmisten myötä. Kun tuota solmukohtaa ajattelee nyt, ei ole ihme, että jännitteitä kytee.

Tšingis-kaani ja Aleksanteri Suuri. Heidät pudotettiin niminä eteemme SPR:n toimistossa osana taustatietoa. Näin täsmällisiä olemme ennen lähtöä, että jopa alueisiin vaikuttaneet merkittävät historialliset henkilöt kerrataan. Ja syystä.

Solmukohta, johon olen matkalla, on melkoinen sulatusuuni. Asukkaat ovat sekoitus kreikkalaisia, mongoleja ja myös persialaisia, sitten intialaisia ja sikhejä. 1600-luvulla paštuheimot vakiinnuttivat valtaansa, ja jossain vaiheessa Heratin ja Kandaharin alueilla oli erityisiä paštuvaltakuntia. Siirtyessään uusille alueille paštut puolestaan alistivat muita heimoja tai liittoutuivat niiden kanssa ja laajensivat valtaansa.

Idässä vastassa olivat sikhit, lännessä persialaiset, luoteessa ja pohjoisessa turkkilaiset, sitten uzbekit sekä tadzikit, turkmeenit ja hararat. Kun paštujen hallitsema emiraatti hajosi, britit hyökkäsivät persialaisia vastaan ja valtasivat Afganistaniksi kutsutun alueen intialaisten

avulla. Kandahar ja Kabul vallattiin helposti 1839, vaikka persialaiset saivat tukea venäläisiltä.

Afgaaniväestö ei hyväksynyt vieraita valtaajia ja ryhtyi taistelemaan heitä vastaan. Lopulta brittijoukot joutuivat perääntymään Kabulista itään kohti Jalalabadia. Keskellä talvea käydyt taistelut olivat niin tuhoisia, että vain yksi ainoa britti ja muutama liittolaissotilas pääsivät elävinä perille.

Afganistanin itäraja Intian kanssa luotiin vetämällä rajalinja paštujen heimoalueiden läpi. Intian puolelle jäänyt heimoalue on nykyään suunnilleen sama. Pakistanin sisällä tämä alue jotakuinkin määrää omista asioistaan, eikä Pakistanin hallinnolla tai poliisilla ole siellä juurikaan toimivaltaa.

Brittejä, venäläisiä, klaanipäälliköitä, paikallisia mahtimiehiä ja verisiä kukistuksia – pari sataa vuotta tähän päivään saakka. Kaaosta, sekasortoa ja epämääräisiä etnisiä rajalinjoja – aina ja edelleen.

Tiedän, että tulen olemaan tekemisissä keskenään hyvin erilaisten paikallisten ihmisten kanssa, ja heillä on oma vahva näkemyksensä oikeasta ja väärästä. Aina tuo käsitys ei näy ulospäin. Mitkään selkeät piirteet ihmisessä, kuten ihon, silmien tai hiusten väri, eivät välttämättä kerro heidän lähtökohdistaan. On vain tiedettävä. Ja tutustuttava.

Historian jännitteiden painolasti ja päämäärä oikeudenmukaisuuden puolesta voivat elää samoissa kielissä ja murteissa, samoissa kasvoissa ja katseissa. Tiedän, että minun on potilaita kohdatessani oltava erityisen hienotunteinen ja varuillani, etten loukkaa tai suututa ketään, en vahingossakaan. Tämä vaatii keskittymistä muuhunkin kuin kliiniseen operaatioon. On keskityttävä ihmiseen.

Sisäisiin asioihin ei pidä ottaa kantaa eikä pidä tempaantua periaatteellisiin, saati poliittisiin, keskusteluihin. Tiedän, että tämä saattaa olla minulle vaikeaa. Haastan mielelläni, kysyn ja kyseenalaistan. En sillä tavoin, että tunkisin tilalle omaa näkemystäni, vaan siksi, että haluan ymmärtää. Peshawarissa minun on luovuttava taiten. Uskonnoista, etenkin islamista, ei saa puhua.

Kyseenalaistamisen paikkoja varmasti riittää, jos sellaisia kaipaa. Maassa on voimassa šaria-laki, jota sovelletaan arjessa ja sen tuloksia näemme varmasti. Tuota lakia me emme saa kritisoida. Meneillään olevasta sodasta ei myöskään pidä puhua. Työ on hoidettava eleettömästi mutta arvostaen.

Ymmärrän, että minun on suljettava suuni, vaikka näkisin tai kuulisin mitä tahansa mielestäni outoa. En saa tuomita enkä kyseenalaista, vaikka olisin eri mieltä. Ei aasivankkuri-vitsejä. Ei turbaaneista naljailua. Ei naisten tuijottelua. Oman turvallisuuteni vuoksi minun on välttämätöntä pysyä kaikin tavoin puolueettomana, oikeastaan lähes piilotettava persoonani. Neutraaliuden periaate kuuluu Punaisen Ristin ehdottomiin sääntöihin. Vaiti oleminen sopii minulle hyvin, sillä en muutenkaan mielelläni lörpöttele turhia. Muut tehkööt päätelmiä ja naljailkoot hiljaa mielessään.

Olen jo kohtuullisen hyvin perehtynyt Lähi-idän historiaan ja tilanteeseen, mutta tiedän matkaavani alueelle, jonka syviä haavoja en lopulta voi täysin ymmärtää. Vaikka taustatietoni olisivat kuinka hyvät, on vaikea käsittää sukupolvien yli siirtyneitä traumoja ja katkeruutta. Tulisin varmasti näkemään tämän työssäni. Toimiakseni oikein ja oikeudenmukaisesti minun on tunnettava fyysisten vammojen lisäksi myös henkiset haavat, joita ihmiset kantavat. Tuossa historiaan perehtyminen auttaa. Se hillitsee minua ottamasta kantaa, kun olen vapaalla tai paikallisten seurassa. Tulevassa tehtävässäni haluan ehdottomasti olla myös vapaalla ja tavata paikallisia. Haluan istua teellä basaareissa, kulkea iltaisin ulkona, juoda viskini ja hankkia matkamuistoja. Mutta haluan pysyä myös hengissä, totta kai.

Tilanne Afganistanissa on juonteikas. Maassa on edelleen esimerkiksi Puna-armeijan sotilaita ja rajaseuduilla vaikuttavat myös amerikkalaiset. Ajoittain taistelut ovat yhä kiivaita.

Lentokone humisee yhä äänekkäämmin. Tai ehkä olen vain väsyneempi. Seurueeni puheensorina kaikkoaa ajatusteni taakse. Miten ne jaksavat? Olenko ainoa, joka haluaa vain päästä perille?

Katson käsiäni. Melkoiset työmiehen kourat, saattaisi joku sanoa. Suuret ja jämäkät kuin teräslapio. Heiluttelen sormiani. Palikat eivät ole kirurgin pikkutarkkaan työhön mitoitettut. Naurahdan ajatuksilleni, ja pyyhin käsiäni pahvikuoreen pakattuun pieneen kosteuspyyhkeeseen. Se tuoksuu sitruunalta.

Henkilökohtainen hygienia korostuu näillä reissuilla. Käsiä on pestävä aina kun mahdollista, pyyhkäistävä pyyhkeillä ja tuoksuttava siten vaikka sitruunalta. Vettä ei ole aina saatavissa samaan tapaan kuin kotona, ja sen käyttöön on tarkat ohjeet. Pöydällä olevasta karahvista tai kannusta ei pidä juoda. Seisyyt vesi on lähtökohtaisesti aina saastunutta.

Turvallisuuden varmistaminen koskee myös ruokailua. Vaikka haluaisin ruokailla kaupungilla paikallisten keskellä ja ostaa ateriani kadun varteen kasatuilta kojuilta, sitä ei suositella. Punainen Risti on järjestänyt meille oman kokin. Hän huolehtii kaikkien ruokatarvikkeidemme hankkimisesta ja käsittelystä. Hän pitää huolen myös siitä, että saan halutessani puhdasta vettä. Mikäli päädyn ostamaan torilta hedelmän, minun on tuotava se kokille, joka huolehtii hedelmän käsittelystä asianmukaisesti ennen kuin saan haukata ensimmäisen palan.

Valmistautuminen olosuhteisiin on määränpäässä piiruntarkkaa. Tiedän, että minun saattaa tehdä mieli esimerkiksi savuista viskiä illan tullen, niin olen tavannut toisinaan huuhtoa työpäivän mielestäni, mutta pelkään pahoin, että tällä reissulla yömyssyt jäävät vähiin. Pakistanin lain mukaan saamme kristittyinä nauttia alkoholia, mutta vain kotona tai yksityisissä tiloissa. Huumeita maassa on tarjolla lähes yhtä helposti kuin käsittelemättömiä hedelmiä, mutta huumeet ovat meiltä ehdottomasti kiellettyjä.

Mikäli sekaantuisin johonkin lainvastaisuuteen, kuten vilkaisisin naista silmiin tai joisin kadulla pimeän pullon eurooppalaista viskiä, järjestö pyrkisi saman tien kuljettamaan minut kotiin ja irrottaisi tehtävästäni. Toisaalta hyvä niin. Jos jäisin paikallisten lainvalvojien käsiin, pakistanilainen vankila tuskin tarjoaisi kovinkaan miellyttäviä kokemuksia, enkä totta vie ole valmis menettämään tärkeimpiä työvälineitäni – näitä kouria.

Huokaan. Matka tuntuu loputtoman pitkältä. Ajatukseni käyvät hetkellisesti kotona. Pysin pitämään mielen tietoisesti kurissa, enkä ajattele kotia, sillä vain siten voin keskittyä tehtävääni ja suoriutua siitä itseni ja muiden odotusten mukaisesti. Yritän olla ajattelematta puolisoani, perhettäni, pieniä lapsiani. Liiallinen perheen ajatteleminen johtaa vain turhaan ikävään. Haikea kaipaus ajaa herkästi hajamielisyteen ja vaikeuttaa keskittymistä. En halua, että henkilökohtainen elämäni tulee osaksi työtehtäviäni. Jos tunteet pääsevät pintaan, ne heijastuvat pian apua hakevien lasten ja naisten kasvoista, poikien, samanikäisten kuin omani. En ajattele perhettä. En ajattele lapsiani. En ajattele naisia kaapujensa alla.

Ihminen kiinnostaa minua. Se, miltä me näytämme, mitkä voimat meissä vaikuttavat, miten kehomme on rakentunut. Ihminen on sarja toisiinsa liittyviä ja toisistaan riippuvaisia toimintoja. Tunnettakin. Toisilla sitä on enemmän, toisilla vähemmän. Minulla sitä on ehkä vähemmän.

Tiedän, että puheeni ihmiskehosta järkyttävät joitakin tuttaviani, jotka työskentelevät harmaissa toimistoissaan. Voisin näyttää työmatkoiltani valokuvia, jotka saavat heidät kavahtamaan ja katsomaan muualle. Kuvissa hymyilen verisissä vaatteissani leikkauksen jälkeen. Jäykkäkouristuksen kangistamat ruumiit makaavat edessäni hoitopöydällä tai amputoidut raajantynget odottavat paranemistaan. Minulle nämä ovat tavallisia asioita.

Ei kuolema järkytä minua. Kuolema on väistämätön osa elämää. Toiminnot sammuvat. Valot pois ja hiljaisuus. Kuolemassa minut pysäyttävät kohtalot, ei se, mitä tapahtuu fyysisesti. On vaikeaa hyväksyä kuoleman epäoikeudenmukaisuus, lasten kuolema ennen vanhempiaan tai väkivalta. Vaikeinta on kohdata lasten kärsimys.

Vaikka olen tottunut erilaisiin tilanteisiin ja kuolemaan, jokaiseen työmatkaan on valmistauduttava huolella. Aina voi tulla yllätyksiä jos siksi, että vammat ovat poikkeuksellisia. Sota-alueilla näemme vammoja, jollaisia ei yleensä tule kirurgin eteen suomalaisissa sairaaloissa. Kenttäsairaaloissa kohtaan kappaleiksi räjähtäneitä ihmisiä, miinoihin astuneita, teräsein silvottuja, ammuttuja, joukkoraiskattuja.

Näissä tilanteissa auttaa kokemus.

Kirurgista kokemusta kannattaa kerätä laajalti, mikäli aikoo työskennellä eri puolilla maailmaa ja onnistua. Minä haluan onnistua. Haluan uusia näkökulmia. Haluan tarinoita kerroksina omaan elämäni, historiaa heijastumasta potilaiden arjesta ja asenteista. Haluan tutkia ja perehtyä. Paikalla olemista en kaipaa, toisin kuin monet kollegani. Samoilla kulmilla pyöräminen ei vahvista minua ihmisenä eikä kirurgina. Haluan lähteä näille matkoille uudelleen ja uudelleen. Vaikka, myönnän, välillä lähteminen on raskasta. Tiedän, ettei lähtemistäni ole helppoa hyväksyä kotona. Ymmärrän, että valintani voivat myös satuttaa.

Silti minun on lähdettävä. Aina, kun siihen tulee mahdollisuus.

Suomalaisilla kenttäkirurgeilla on maailmalla hyvä maine. Meillä on hyvät lähtökohdat, järkähtämätöntä sinnikkyyttä ja luonteenomaista taitoa pitää katse tehtävässä, mutta myös laajaa lääketieteellistä osaamista. Se tunnetaan eri järjestöissä.

Suomessa lääkärit saavat lähtökohtaisesti laaja-alaisen koulutuksen, sillä ennen erikoistumista he keräävät monipuolisesti tietoa lääketieteestä. Punainen Risti edellyttää myös käytännön työkokemusta kaikilta kirurgian eri aloilta: maha-, virtsa- ja sukuelimet, keuhkot, sydän, kasvo- ja aivovammat, silmät, kaula, selkä, verisuonikirurgia, lasten kirurgia, gynekologia ja riittävästi obstetriikkaa synnytysongelmien ja hätäsektioiden eli keisarileikkausten tekemiseen. Lisäksi vaaditaan tietysti perehtyneisyyttä raajavammoihin, murtumiin, lihasvammoihin, verenvuotojen hallintaan, ihonsiirtoihin ja niin edelleen. Listaa voisi jatkaa loputtomiin. Mitä enemmän kokemusta, sitä enemmän apua ja mahdollisuuksia.

Kansainvälisen kenttäkirurgin on kyettävä sietämään painetta poikkeuksellisella tavalla, ellettävä päivät kriisialueilla jatkuvassa valmiudessa ja samaan aikaan osattava päästää irti, annettava mielen, kehon ja käsien levätä. Kriisialueella kirurgin on kyettävä kaikkeen, mitä eteen voi kuvitella tulevan, ja siihenkin, mitä ei saada kuvitella. Empiminen ja epärointi, epävarmuus ja pelko eivät kuulu näi-

hin tehtäviin. Jos muuttuvat tilanteet jännittävät, on parempi jäädä kotiin.

Kun ilmoitin halustani lähteä Pakistaniin korjaamaan Afganistanin sodan jälkiä, kollegat lähinnä huokasivat hämmästellen. Miksi lähdet, vaikka kaikki on hyvin: apulaislääkärin selkeä arki, ennakoitavat työajat, rutiininomaiset tehtävät, vakituisuutta ja turvallisuutta. Onko pakko lähteä? On.

Olen heidän mielestään oululaisittain pölijä, vähän uuno ja ajatteleman halutessani vaaralliselle ja huonosti palkatulle komennukselle. Oulussa tienesti olisi hyvä ja työ leppoisaa. En ole koskaan yrittänyt analysoida uunouttani, mutta olkoon niin. Mieluummin olen pöljänä Pakistanissa kuin peltojen keskellä Pohjois-Pohjanmaalla.

Haluan irti kaikesta siitä, mitä iso osa ihmisistä tavoittelee: tasaisesta perusolemisesta. Globaalit kriisit ovat minun pelikenttäni. Voin soveltaa ja samalla lisätä valmiuksiani kirurgina. Ehkä ihmisenäkin. Pidän siitä, että saan tehdä työni omiin aisteihini, tulkintakykyyni ja tietooni luottaen, näillä käsilläni.

Vaikka kotiin jäi perheeni, vaimo ja lapset, lähteminen tuntui helpolta. Lähtemistä helpotti käytännössä se, että olen virkavapaalla apulaislääkärin työstäni. Suuri sairaala ei yhtä apulaislääkärinä pahemmin kaipaa. Mutta minä kaipaan vastuuta ja tunnetta siitä, että osaamisellani on jokin arvo ja että minulle on tarvetta.

Suomessa työni tuntuu lastenleikiltä, suorastaan liian helpolta – muutamia poikkeuksellisia tapauksia lukuun ottamatta. Olen minä toisinaan päätynyt painikaveriksi päihtyneille potilaille ensiavun aulassa ja joutunut puolustautumaan sekakäyttäjän vastustellessa. Tällaisia kahakoita kentäsairaaloissa ei juuri ole. Siellä nekin, jotka päätyvät sisään machetet mukanaan, odottavat nöyrästi apua, ja kirurgin turvana on kenttäoloihin tottunut tiimi.

Vuorikiipeilijä George Mallorylta kysyttiin hänen lähtiessään kohti Mount Everestiä, miksi tämä haluaa kiivetä vuorelle, vaikka se on vaikeaa, vaarallista ja oikeastaan silkkaa rahanhukkaa. *Because it's there*, Mallory vastasi. Koska siellä on vuori, ja minä näen sen jyrkät